

Rudolf Maister kot likovni izziv

Polona Maher, prof. lik. umet. in akad. kiparka / OŠ Rudolfa Maistra Šentilj

V članku predstavljam likovni del projektne dne Rudolf Maister na istoimenski osnovni šoli v Šentilju. Dejavnosti na likovnem področju se osredotočajo na interpretacijo vizualne podobe osebnosti. Portret je klasični in večni likovni motiv, preko katerega učenci dojemajo nove likovne pojme, izražajo sebe in dojemajo svet, likovna ustvarjalnost pa se predstavi kot sestavni in samostojni del šolskega projekta. Likovne naloge iz portreta se izvajajo pri rednih urah likovne umetnosti in likovnega snovanja za učence od šestega do deveta razreda. Na dan Rudolfa Maistra pa imajo učenci možnost, da se udeležijo enkratne likovne delavnice, kjer spoznajo določen umetnostni slog in na podlagi tega tudi ustvarjajo. Pomemben in zaključni del likovnih dejavnosti je zaključna razstava izbranih izdelkov v šolskem razstavišču.

ŠOLA NA SEVERNI MEJI

Osnovna šola Rudolfa Maistra Šentilj nosi svoj naziv od leta 1970, prvič pa je bila z imenom Rudolfa Maistra poimenovana že v obdobju 1937–1941. Po Rudolfu Maistru

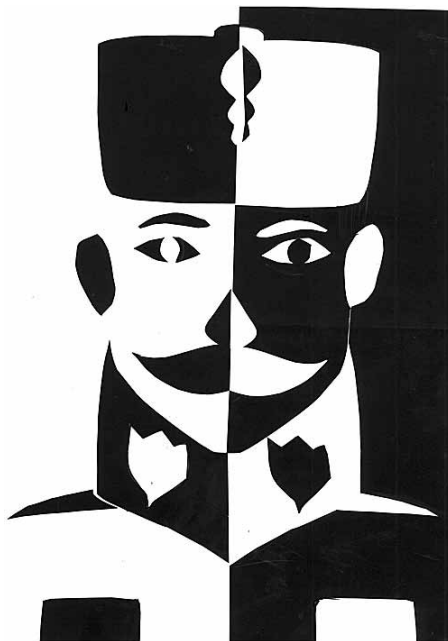
se poleg šole v kraju imenujeta še Domovinsko društvo generala Maistra Šentilj ter Maistrova ulica. Vpliv Maistrove osebnosti in delovanja sta v kraju že vseskozi prisotna. Po generalu severne meje se imenujejo tudi šolska priznanja za posebne dosežke, ki jih podelimo zaslužnim učencem ob koncu šolskega leta. Lik in delo Rudolfa Maistra obeležujemo in spoznavamo na naši šoli vsako leto na Maistrov praznik, 23. novembra. Na ta dan pripravimo projektne dan Rudolfa Maistra, ki ga v šoli posvetimo izključno Maistrovem življenju in delu. Dejavnosti za učence od 1. do 5. razreda organizirajo razredničarke po razredih, učenci od 6. do 9. razreda pa izbirajo med literarno, glasbeno, zgodovinsko ali likovno delavnico. Na skupni zaključni prireditvi, ki zaključuje Maistrov praznik, pa vsi razredi oziroma skupine predstavijo potek delavnic in nastale izdelke. V zaključni del spada tudi kviz o življenju in delu Rudolfa Maistra, na katerem sodelujejo predstavniki posameznih oddelkov. V pričujočem članku bom obširneje predstavila likovni del projekta, ki zajema likovno ustvarjanje pri rednih urah likovne umetnosti ter izvedbo likovne delavnice na dan projekta.

PORTRET

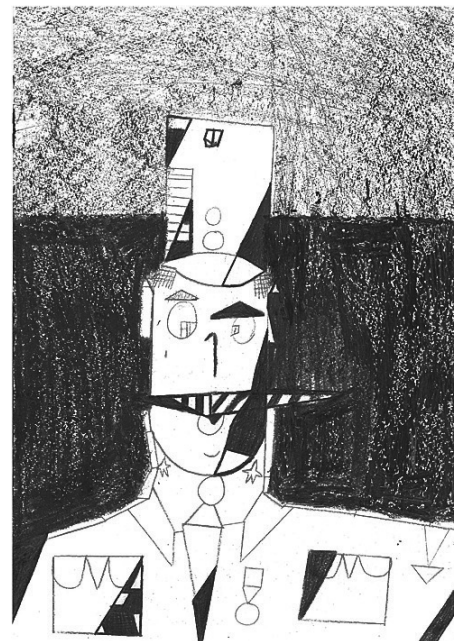
Portret je klasičen in vedno aktualen likovni motiv. S pojavom fotografije od polovice 19. stoletja dalje se je povpraševanje po naslikanem, risanem ali modeliranem portretu zelo zmanjšalo, saj je bila fascinacija nad fotografijo in njenim realističnim odsevom ogromna. A razvoj slikarstva in likovne umetnosti na sploh je bil večplasten, saj se je v svoji „nekonkurenčnosti“ napram realističnemu predstavljanju razvijal v različnih umetnostnih slogih in v različnih likovnih pristopih ter tehnikah. Tako so umetniki razvijali nove pristope, drugačne likovne govorce, s tem pa je likovna umetnost postala bolj suverena in atraktivnejša. Gotovo je ustvarjanje podob eno od pomembnejših človekovih dejavnosti, likovno izražanje pa temeljna potreba v razvoju otroka. Prav v otrokovem razvoju lahko opazujemo, kakšno pomembno vlogo ima otrokova likovna govorica pri predstavljanju in zaznavanju podob. Gre namreč za temeljni človekov izraz, enako kot govor ali pisni zapis.

PORTRET RUDOLFA MAISTRA

Pomemben mož, general, pesnik in slikar Rudolf Maister je imel poleg mnogih vrlin tudi zanimivo podobo. Četudi je na voljo le nekaj fotografskega materiala, si lahko o Maistru hitro ustvarimo prepoznavno podobo. Prepoznavnost mu dajejo značilni brki na ozkem, čednem obrazu ter vojaška uniforma. Prav ta vizualna komponenta Maistrove podobe je vsakoletna iztočnica likovnega dela šolskega projektne dne Rudolf Maister, ki ga na naši šoli izvedemo prav vsako leto.

Lea Šauperl, 6B

Rene Hamer, 6B

nalog je razvijanje ustvarjalnosti ter likovnega izraza vseh posameznikov. V nalogah učenci členijo Maistrovo podobo v različnih likovnih tehnikah in umetnostnih slogih. Nabor zastavljenih nalog se iz leta v leto veča in s tem izpodbija monotonost ter predvidljivost. Z izvajanjem likovnih nalog pričnemo že nekaj tednov pred prireditvijo z namenom, da lahko na dan projekta postavimo razstavo izbranih likovnih izdelkov v šolskem razstavišču. V nadaljevanju natančneje predstavljam likovne naloge za posamezne razrede ter likovno delavnico.

KOLAŽ V 6. RAZREDU

Šestošolci so portret izdelovali v tehniki kolaža in sicer na način zvrčanja ter zrcaljenja. Z učenci smo po pozornem ogledu in opisu Maistrove portretne fotografije portret navidezno razpolovili po navpičnici. Tako so si

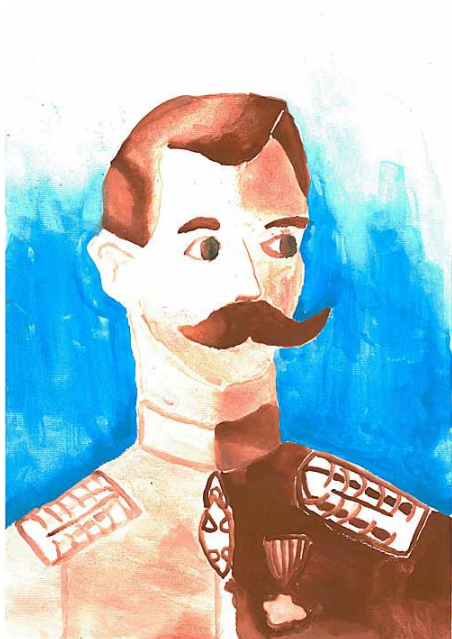
Z namenom, da bi bilo likovno ustvarjanje učencem vedno znova zanimivo in raznovrstno, sem za učence od 6. do 9. razreda načrtovala različne naloge na temo Maistrovega portreta. Likovne naloge pripravim na podlagi učnih načrtov za likovno umetnost za vsak razred posebej, pri tem pa stremim k čim boljši motiviranosti učencev za delo. Namreč, osrednji cilj likovnih

učenci morali predstavljati le polovico obraza, kar pomeni na primer eno oko, polovico nosu, polovico ustnic in tako naprej. Polovico obraza, levo ali desno, so s svinčnikom narisali na obojstranski črni karton, ki je meril velikost polovico risalnega lista po dolžini. Učencem sem pred izrezovanjem prikazala postopek zvrčanja

izrezanih likov na drugo stran, pri katerem uporabimo vse like, kar pomeni, da ni odpadnih koščkov. Učenci so izrezane like najprej samo polagali na drugo stran risalnega lista in tako sledili nastajanju celotne podobe. Poseben izziv za učence je bilo razmišljanje o polovici obraza, iz katerega izrezujemo poenostavljene elemente in jih z zvrčanjem oblikujemo v celovit portret. Pred ustvarjanjem so učenci izražali nekaj nerazumevanja, ki pa je med samim procesom ustvarjanja počasi izginjal in se prelevil v navdušenje nad postopkom zvrčanke. Zahtevnejšo stopnjo pri tej nalogi je predstavljal likovni motiv portreta, ki ni dopuščal preširokega improviziranja. Zato so morali biti učenci med delom zelo zbrani, pokazali so tudi zdravo mero tekmovalnosti v izvirnih rešitvah. Učenci so med procesom ustvarjanja odkrivali mnogo možnosti, pri tem pa se soočali z reševanjem napačnih potez oz. izrezov. Tukaj bi poudarila, da se je iskanje rešitev za napačne poteze pokazalo kot nadvse

LINOREZ V 7. RAZREDU

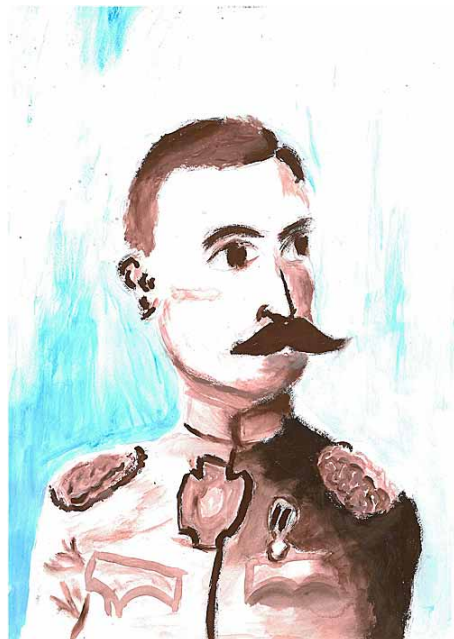
Sedmošolci izdelujejo portret v tehniki linoreza. Med učenci je to zelo priljubljena tehnika, ki pa zahteva večje število ur, po navadi okoli šest do sedem šolskih ur. Na naši šoli ne izvajamo fleksibilnega urnika za likovno umetnost, kar pomeni, da je potrebno za linorez načrtovati približno dva meseca časa. Izvedba linoreza je zastavljena po korakih; učenci najprej narišejo portret na papir, na katerega so pred tem obrisali linolej ploščo, nato pa s svinčnikom pobarvajo vse tiste površine, ki bodo ostale neizrezane. Ko je pripravljala risba končana, skupaj z učenci najprej preverimo, ali je portretiranec prepoznaven, ali so vključeni elementi vojaške uniforme in ali je portret dobro vkomponiran v format. Ko učenec presodi, da je dobro opravil prvi korak, risbo z indigo papirjem preslika na linolej. Postopek predpriprave za linorez je zahteven in zato se trudim učence navajati

Adrijana Pečar, 8B

Pia Kolar, 9B

Eva Skerget, 8A

zanimivo in ustvarjalno. Učenci pa so se pri tem tudi naučili, da obstaja zmeraj možnost rešitve oziroma, da je teh možnosti vedno več, kot si mislimo. Ko je bil portret sestavljen, je sledilo še lepljenje kolaža. Likovno nalogo je večina končala v dveh šolskih urah.

na samostojno izpeljavo celotnega postopka. Pri tem je zelo pomembno, da učitelj spodbuja in usmerja učence k samostojnosti in medsebojni pomoči. Na tem mestu je pohvala učinkovit spodbujevalec. Namreč izdelovanje linoreza med učenci nikoli ne poteka sočasno, nekateri učenci bodo nalogo končali veliko časa pred drugimi,

zato le-te zaposlim kot pomočnike ostalim učencem. Učenci imajo med izrezovanjem linoleja pri sebi zmeraj tudi risbo, ki jim nudi oporo. Tako se na primer znajo učenci med izrezovanjem sami opreti na risbo na papirju, ko se na primer preslikana risba na linoleju med izrezovanjem izbriše, ali pa najdejo primernejšo rešitev med samim izrezovanjem in jo dorišejo na linolej. Učenci vedo, da je risba le opora in da jo lahko nadgrajujejo ter spreminjajo. Tehnika linoreza učence navaja na doslednost, natančnost in vztrajnost.

TONSKO SLIKANJE V 8. RAZREDU

Za učence osmih razredov je načrtovano slikanje portreta v tonskem slikanju. Ob spoznavanju novega likovnega pojma učenci najprej s pomočjo fotografije ter tihožitja analizirajo svetle in temne, osvetljene ter osenčene dele geometrijskih teles. Podobno analizo učenci opravijo na primerih reprodukcij umetniških del in pred portretom s

Rok Brus, 8A

temperami naslikajo enostavnejše tihožitje, da razumejo slikarski pristop, ter uporabijo način tonskega slikanja v svojem izdelku. Fotografski portreti Rudolfa Maistra so večinoma črno-beli ali v rjavih, sepia tonih. To je učen-

cem v pomoč, da lažje razlikujejo med posameznimi toni. Učenci slikajo portret s temperami ob fotografski predlogi, ki je projicirana na platno. Začetne korake, kot so mešanje barvnih tonov, skiciranje portreta neposredno s čopičem in razredčeno barvo na risalni papir ter poslikava večjih ploskev, vodim frontalno, kasneje pa predvsem individualno. Med nastajanjem slik izpostavim zelo dobre in manj uspešne primere, da učenci znajo primerjati različne načine slikanja ter uspešne vključiti v svoje delo. Učenci med delom ugotavljajo, da se natančno opazovanje svetlih in temnih površin s fotografije obrestuje v zarisovanju in prepoznavanju slikarskega volumna s pomočjo tonov ene barve. Učenci dokončajo izdelke v treh do štirih šolskih urah.

KOLORIZEM V 9. RAZREDU

Koloristično slikanje ali kolorizem je način slikanja, s katerim prikažemo plastičnost predmetov z uporabo

Tinkara Peč, 9B

barv iz barvnega kroga, to pomeni, da slikamo s čistimi, nasičenimi barvami. Ob razlagi učencem zmeraj pokažem nazorne primere učinkovanja čistih barv na enostavnih in nazornih primerih geometrijskih likov, nato pa še primere iz zgodovine umetnosti, na primer Matissove portrete. Razumevanje kolorizma je pri učencih postopno. Očitno je, kako nenavadno komentirajo slikanje obraza s čistimi barvami. Med procesom slikanja pa kolorizem postane način gledanja osvetljenih in osenčenih delov

obraza, potrebna je predvsem dobra zbranost za primerjanje različnih svetlosti površin. Učenci se s kolorizmom seznanijo postopoma, pred slikanjem portreta se najprej soočijo z enostavnimi nalogami, na primer

naslikajo preproste predmete. Pri takšni nalogi z učenci tudi primerjamo tonsko slikanje s kolorizmom. Naloga učencev je, da pretvorijo osvetljene dele portretne črno-bele fotografije v čiste barve in ne več kot v osmem razredu, ko so površine pretvarjali v tone ene barve. To za učence pomeni določen napor, saj je kolorizem po svoje nenavaden in zahteva neko mero drznosti. Velja poudariti, da mora biti učitelj pri vodenju likovne naloge vztrajen glede načina slikanja ter opazovanja in spodbujevalen s primeri. Za slikanje portreta po načelu kolorističnega slikanja učenci potrebujejo približno štiri šolske ure.

KIPARSKA NALOGA RELIEFA PRI LIKOVNEM SNOVANJU

Pri izbirnem predmetu likovno snovanje se z učenci lotevamo zahtevnejših in dolgotrajnejših nalog s področja kiparstva in arhitekture. Ena takšnih nalog je oblikovanje reliefa Rudolfa Maistra v glini. Pri likovnem snovanju učenci najprej spoznajo nekatere javne plastike na Slovenskem in v tujini, prav tako poznajo imena avtorjev (npr. kip Rudolfa Maistra Vlaste Zorko Tihec na Maistrovem trgu v Mariboru, kip konjenika Rudolfa Maistra kiparja Jakova Brdarja na Trgu OF pred železniško postajo v Ljubljani). V nabor javnih plastik vključim različne spomenike in avtorje, da dobijo učenci vpogled v široko paleto možnosti, pri tem pa ne pretiram pri številu primerov. Menim, da je predstavitev sedmih do osmih primerov že zelo učinkovita. Relief, ki ga izdelajo učenci, je lahko portret ali pa cela figura Rudolfa Maistra. Pri likovnem snovanju imajo učenci možnost oblikovanja kiparskega izdelka, ki traja več šolskih ur, kar pri rednih urah likovne umetnosti ni možno izpeljati. Tako učenci spoznajo kiparski postopek po korakih brez časovnega pritiska, pri tem pa morajo izkazati tako dobro načrtovanje kot tehnično izvedbo. To pomeni, da se lahko učenci pri snovanju kipa precej samostojno odločajo o velikosti, formi in načinu modeliranja, seveda v okviru danih možnosti. Tukaj mislim predvsem na slogovno komponento, saj je cilj, da učenci dojemajo sprejemljive izrazne možnosti v izogib grotesknim ali neprimernim likovnim izrazom.

LIKOVNA DELAVNICA – KONSTRUKTIVIZEM

Kot sem omenila že v uvodnem delu, se med drugim na projektni dan Rudolfa Maistra izvede tudi likovna delavnica s posebno likovno nalogo. Starostno mešana skupina učencev od 6. do 9. razreda se je tako letos seznanila s konstruktivizmom kot umetnostnim slogom, ki je na slovenskem zaznamoval obdobje dvajsetih let prejšnjega stoletja. To obdobje je časovno povezano z Maistrovim življenjem, čeprav na samega Maistra ni imelo neposrednega vpliva. Učenci so spoznali nekaj Černigojevih grafik in jih s pomočjo učitelja analizirali. Pri portretu Srečka Kosovela so opisovali različne asimetrične kompozicije in spoznali različne načine poenostavitve posameznih elementov v geometrijske like. Prav tako so učenci dobili vpogled v Kosovelove Integrale ter kolažirane poezije. Pred ustvarjanjem so učenci skušali prikazati pomembne značilnosti Maistrovega portreta s pomočjo stiliziranih geometrijskih likov. Likovna naloga, ki je izhajala iz konstruktivizma kot umetnostnega sloga, se je izkazala za učence zelo zahtevna. To lahko razumemo kot oviro ali kot izziv. Namreč, učenci so bili soočeni s popolnoma novim in precej redko vidnim likovnim slogom, ki je hkrati pomenil iztočnico za likovno nalogo. Za boljše razumevanje, kako oblikovati poenostavitev portreta, so učenci v manjših skupinah sestavljali poljubne asimetrične obraze iz različnih kartonskih likov. Nato so z modro voščenko samostojno risali Maistrov portret po načelih konstruktivizma. Pri risanju in barvanju ploskev so uporabljali različne jakosti barvanja in s tem dosegli raznolike tone modre barve z eno samo voščenko. Delavnico smo zaključili po treh šolskih urah. Izbrane izdelke so učenci predstavili na zaključni prireditvi v šolski avli, ostale izdelke pa smo razstavili v učilnicah.

RAZSTAVA

Dan ali dva pred projektnim dnevom, s pomočjo nekaterih učencev, postavim likovno razstavo izbranih portretov. Pred postavitvijo izdelke izberem, nato jih razstavimo po likovnih nalogah, le tu in tam se dela prepletejo, da se povežejo posamezne enote. Šolsko razstavišče tako postane prizorišče mnogih podob Rudolfa Maistra, ki

sestavljajo pripovedno celoto več pomenov. Portret kot klasičen likovni motiv zažari v mnogoterih oblikah in izrazih. Kako močno so portreti prisotni v šolskem prostoru, pove tudi dejstvo, da se komentarji sodelavcev kar vrstijo, pred razstavljenimi panoji pa se gnetejo otroške glave, izza njih pa se iztegujejo prsti proti določenim izdelkom. Razstava, ki je organizirana po likovnih tehnikah, deluje tematsko in analitično. Skupna nit vseh izdelkov je likovni motiv, ki se oblikuje na različne načine, skozi raznolike pristope in osebne izraze. Velikokrat se v enem portretu prepletata dva portreta, portretiranca in avtorja. Moč likovne govorice vsakega človeka je v svojevrstnosti izraza, ki je neponovljiv in edinstven. Prav ta komponenta je eno pomembnejših sporočil, ki ga dobi opazovalec. Poleg tega pa je najpomembnejše, da se delo učencev prikaže skupinsko in hkrati primerljivo z ostalimi izdelki. Kajti svoje delo lahko dobro vrednotimo takrat, ko ga lahko tudi primerjamo z delom drugega oziroma z delom ostalih udeležencev. Kadar pa naše delo tvori del celote, nam daje občutek povezanosti in pomembnosti.

ZAKLJUČEK

Projekt dan Rudolfa Maistra se na likovnem področju predstavi kot nekaj mesečni projekt. Zato je potrebno, da likovni pedagog dobro načrtuje dejavnosti, program pa mora biti fleksibilen, saj se med samim procesom ustvarjanja pokažejo možnosti ali rešitve, ki jih pred tem nismo mogli predvideti. Včasih so učenci tisti, ki diktirajo tempo dela ali nakažejo oblikovne rešitve, zato je pomembno, da se tudi učitelj lahko organizacijsko prilagodi učencem. Ker sta časovna in tematska komponenta pri likovnem ustvarjanju zelo pomembni in se dopolnjujeta, je potrebna sprotne evalvacija ustvarjalnega procesa. Za določeno likovno nalogo lahko predvidimo okvirno število potrebnih ur, vendar pa se pri tem ne bi smeli povsem podrežati časovnim pritiskom. Zelo pomembno je, da učencem nudimo dovolj časa za ustvarjalno delo in refleksijo. Slednje je tisto, čemur v šolstvu pogosto rečemo vrednotenje, a je še veliko več.